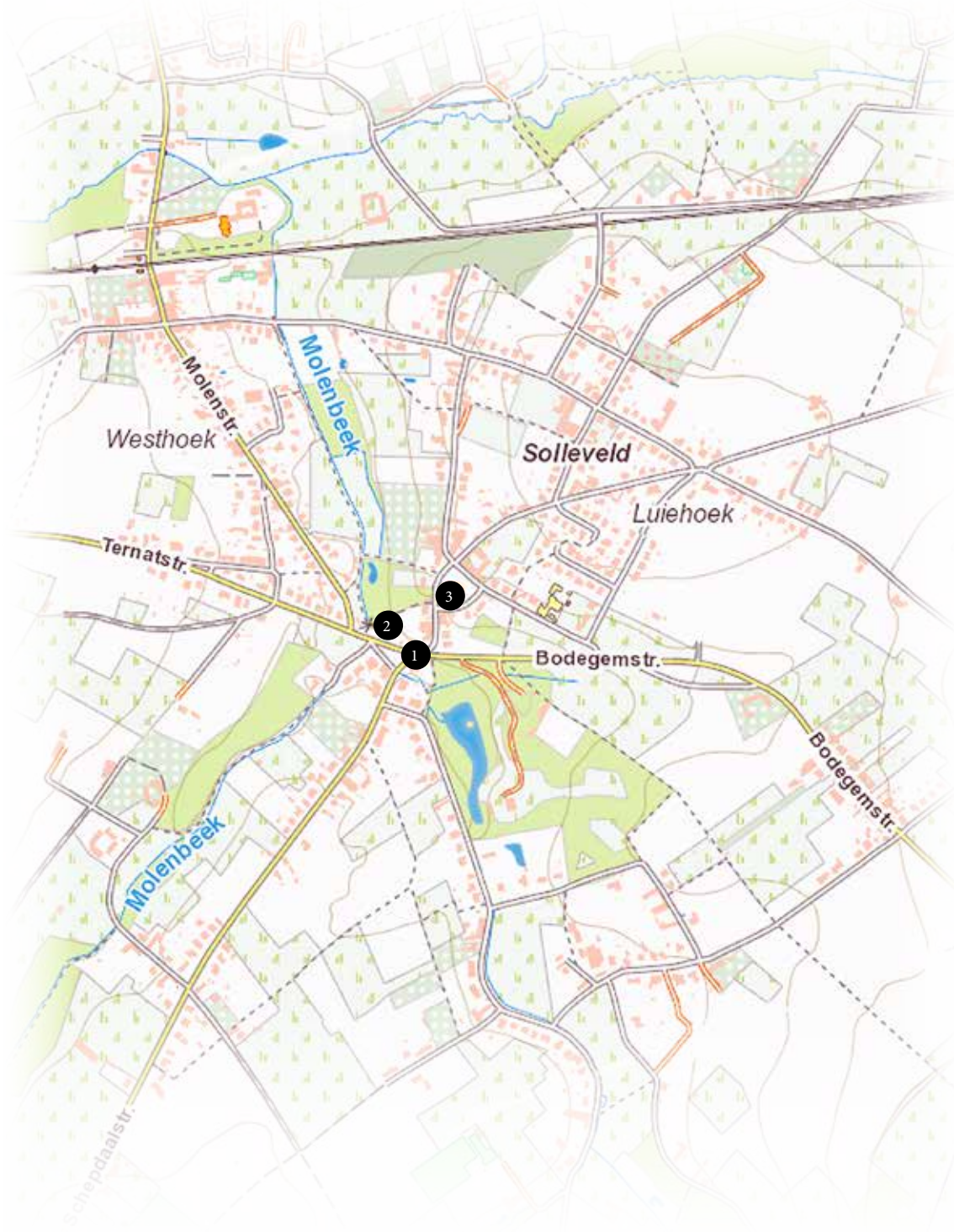

BODEGEM "DIE SCONE"

"Toegegeven, de titel klinkt misschien wat pocherig, maar bij het verkondigen van deze boude uitspraak voelt de Bodegemnaar zich terdege geruggesteund door het in 1981 door Reader's Digest uitgegeven boek 'De mooiste dorpen van België'. Hierin krijgt Sint-Martens-Bodegem een prominente plaats toegewezen en wordt het dorp bestempeld als de provisiekamer van de hoofdstad en bezongen om zijn landelijke charme. Die provisiekamer is intussen nagenoeg leeg en ook de bekoorlijke landelijkheid van de Dilbeekse deelgemeente is in de voorbije dertig jaar lelijk aangevreten. De tijd dat iedereen, iedereen in het dorp bij naam en toenaam kende, is lang voorbij. Uitweiden over de geschiedenis van Bodegem, in een ver verleden "knecht van twee meesters" (de heren van Dongelberg en Gaasbeek), zou ons te ver leiden. Toch blijven we in dit artikel stil staan bij de belangrijkste culturele bezienswaardigheden van Bodegem. Wel willen wij graag met u een wandeling maken door Bodegem om even stil te staan bij de belangrijkste historische bezienswaardigheden die ons dorp te bieden heeft. Wij beginnen onze wandeling op het dorpsplein en houden ook even halt bij het huisje Mostinckx. Later zetten wij onze wandeling voort en komt nog meer van ons "onroerend erfgoed" partieel aan bod".

Piet Verhasselt

- 1 - dorpskern, sinds 1981 beschermd als dorpsgezicht
- 2 - huisje Mostinckx
- 3 - Sint-Martinuskerk

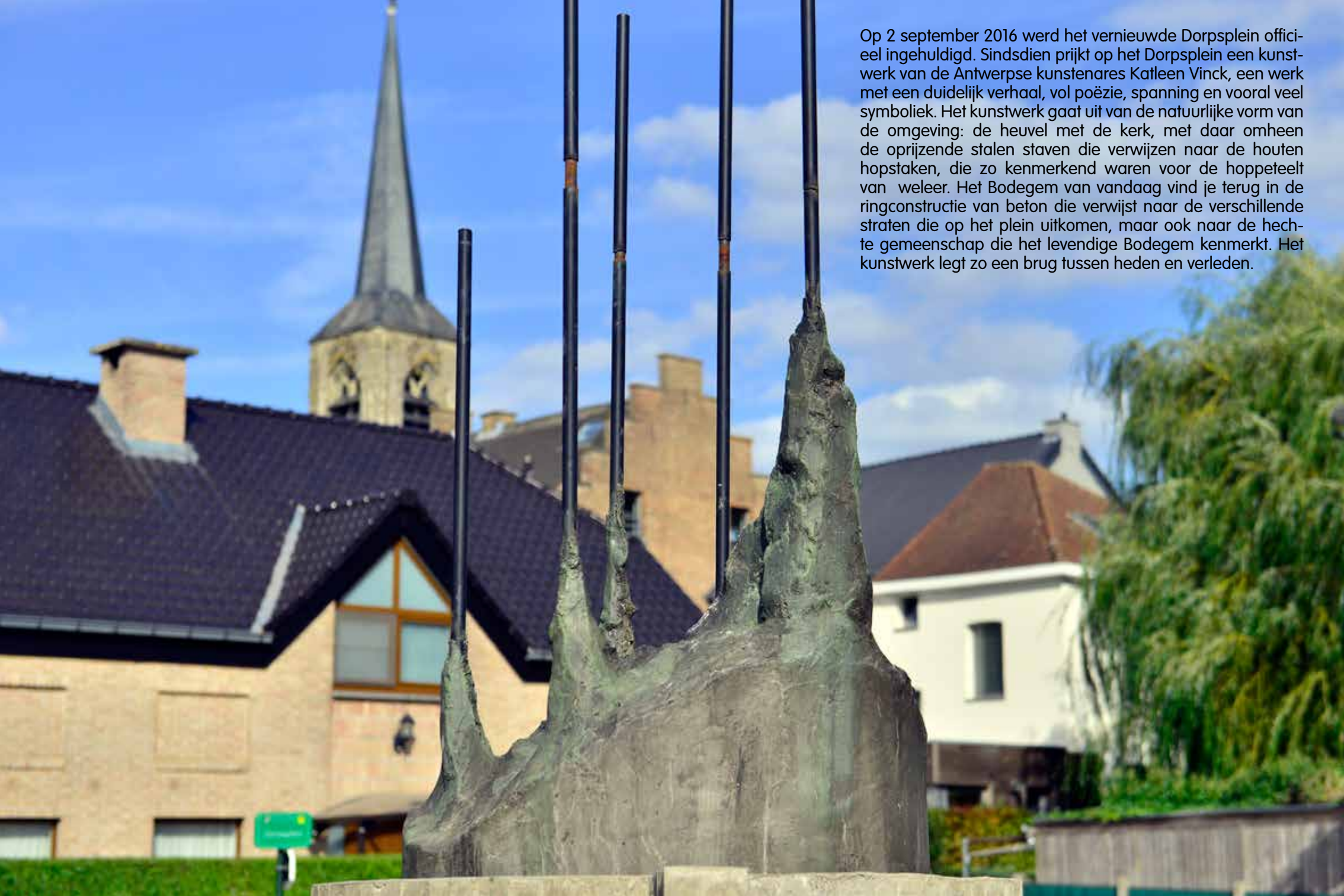

De dorpskom van Bodegem is beschermd als dorpsgezicht. Zij omvat de Sint-Martinuskerk met het omliggend kerkhof, de pastorie, enkele hoeven, het landhuis en het domein Storms, het hof te Bodegem en het kasteel Marlier, zo genoemd naar de voormalige eigenares.

De dorpskom op een schilderij van wijlen Roger Verlie.

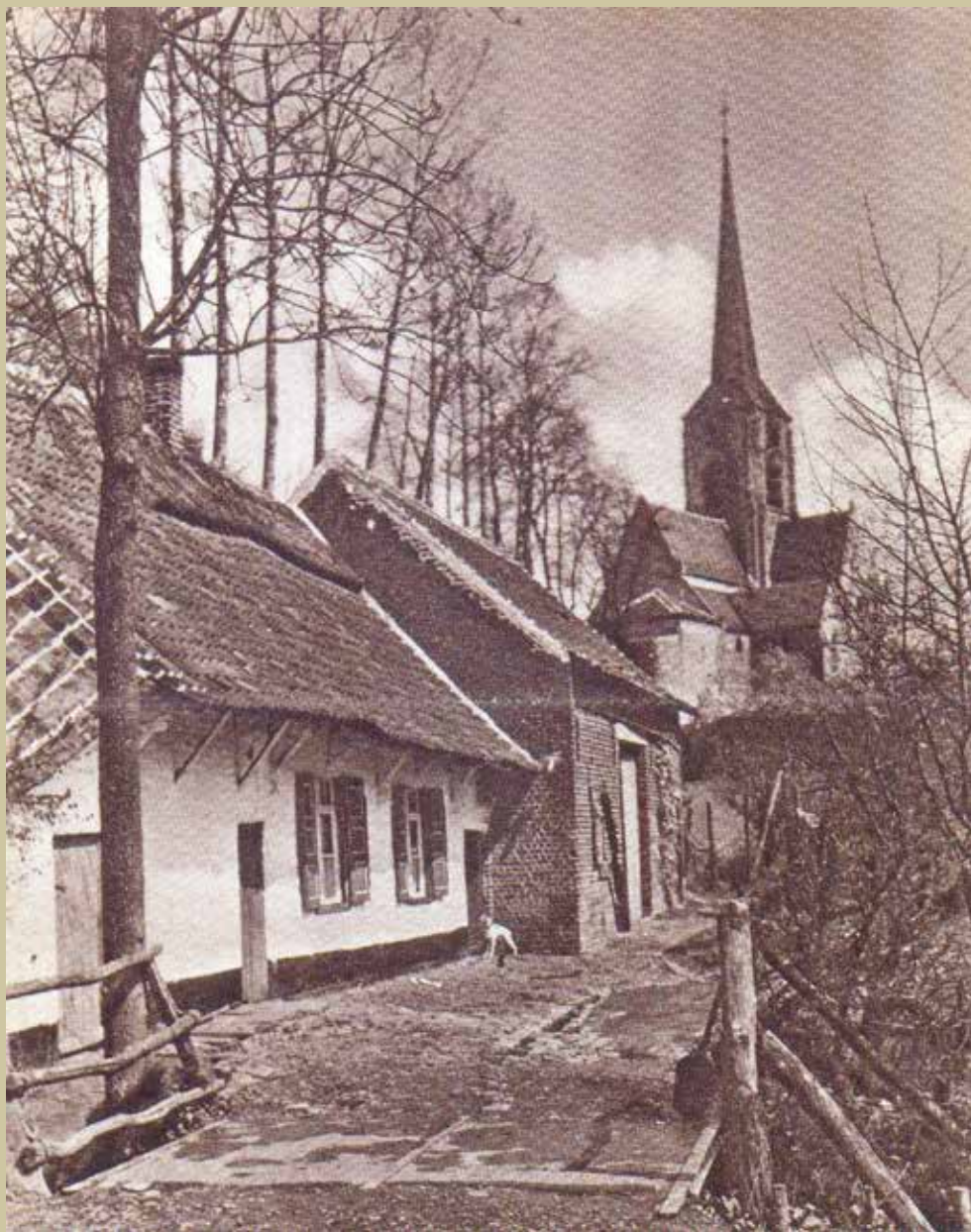

Op 2 september 2016 werd het vernieuwde Dorpsplein officieel ingehuldigd. Sindsdien prijkt op het Dorpsplein een kunstwerk van de Antwerpse kunstenares Katleen Vinck, een werk met een duidelijk verhaal, vol poëzie, spanning en vooral veel symboliek. Het kunstwerk gaat uit van de natuurlijke vorm van de omgeving: de heuvel met de kerk, met daar omheen de oprijzende stalen staven die verwijzen naar de houten hopstaken, die zo kenmerkend waren voor de hoppeteelt van weleer. Het Bodegem van vandaag vind je terug in de ringconstructie van beton die verwijst naar de verschillende straten die op het plein uitkomen, maar ook naar de hechte gemeenschap die het levendige Bodegem kenmerkt. Het kunstwerk legt zo een brug tussen heden en verleden.

Eén van de belangrijkste bezienswaardigheden van Sint-Martens-Bodegem is misschien wel het huisje Mostinckx. Ooit was het een "doodgewoon" lemen hoefetje, één van de vele in het Pajottenland. Vandaag de dag is het "bijzonder", omwille van zijn authenticiteit, ook omwille van zijn schilderachtige ligging aan de voet van de Sint-Martinuskerk, maar vooral omdat het er nog staat..

Geschiedenis

Hoe oud is het huisje precies? Wie zal het zeggen? Alleen kan met zekerheid gesteld worden dat het er vóór 1777 stond. Op de Ferrariskaart (ca. 1770 - 1777) staat het immers exact op zijn huidige plaats ingetekend. De bakstenen schuur werd pas omstreeks 1900 bijgebouwd. Ene Karel De Pauw woonde hier 66 jaar lang toen hij in 1980 overleed. Een jaar na zijn overlijden werd het huisje Mostinckx als monument beschermd. In 2000 koopt de gemeente Dilbeek het hoevetje omwille van zijn historisch-educatieve waarde. Het verkeert intussen in zo'n erbarmelijke toestand dat het competeet moet "gedemonteerd" worden. Na de heropbouw wordt het huisje in 2011 als museumje voor het publiek opengesteld.

Foto's uit het archief van de gemeente Dilbeek

De "goeie" ouwe tijd?

Het lemen huisje, met zijn kleine kamertjes en lage plafonds, lijkt net uit een sprookje te zijn weggeplukt. De huisraad van weleer, de kolenkachel en de met stro gevulde matrassen, tonen ons hoe onze voorouders vroeger leefden en woonden. Naast de slaapkamertjes was de "keuken" de centrale leefruimte waar alles gebeurde: wassen, strijken, koken, eten, enz. De Leuvense stoof was de enige warmtebron. Tot kort na de Tweede Wereldoorlog moest het water in emmers gehaald worden aan de gemeentepomp nabij de kerk. Elektriciteit was er toen wel al: één peertje in de keuken, bengelend aan een lang snoer, zodat de lamp naar behoefte kon worden verplaatst.

Van april tot en met oktober is het huisje Mostinckx op iedere eerste zondag van de maand open voor het publiek. Gidsen leiden er je graag gratis rond. In de hoppeschuur staan eveneens van april tot eind oktober iedere zondagnamiddag lokale verenigingen achter de toeg. Zij tappen streekbieren allerhande. Dorst hoef je er dus niet te lijden.

Van ver buiten de gemeente springt de ranke naaldspits van de Sint-Martinuskerk in het oog. Dit juweeltje van laatgotische bouwkunst is ongetwijfeld één van Bodegems meest waardevolle monumenten. Volgens historicus Dr. J. Verbesselt behoort deze kerk zelfs tot één van de mooiste uit West-Brabant. Een uitspraak die de Bodegenaar zoet in de oren klinkt.

De monumentale aanblik van deze kerk is vooral te danken aan haar soliede maar tegelijk rijzige toren. In tegenstelling tot de meeste landelijke kerken heeft de Sint-Martinuskerk een vieringtoren, d.w.z. dat hij centraal geplaatst is boven de kruising van de middenbeuk en het koor enerzijds en de dwarsbeuk anderzijds. Bij Koninklijk Besluit van 25 maart 1938 werd de Sint-Martinuskerk als monument beschermd.

Bouw van de kerk

Wanneer de bouw van de huidige kerk precies werd aangevat, is niet met duidelijkheid te zeggen. De meeste kunsthistorici zijn het er evenwel over eens dat de bouw ervan moet gesitueerd worden aan het eind van de 15de en het begin van de 16de eeuw. Pastoor Henricus de Castro mag als bouwheer van de kerk worden aanzien. Zijn grafsteen achteraan de kerk uit 1535 draagt een wapenschild met burcht dat eveneens voorkomt op de sluitsteen boven de middenbeuk.

De kerk werd opgetrokken op de plaats waar voorheen een romaans bedehuis zou hebben gestaan. Tot voor de laatste restauratiewerken verraadden immers twee dichtgemetselde rondvensters aan weerszijden van de ingangsdeur deze romaanse onderbouw. De restauratiewerken (beëindigd midden de jaren 70 van de vorige eeuw) hebben deze sporen echter volledig uitgewist. Een steen in de westgevel herinnert aan deze grondige restauratie.

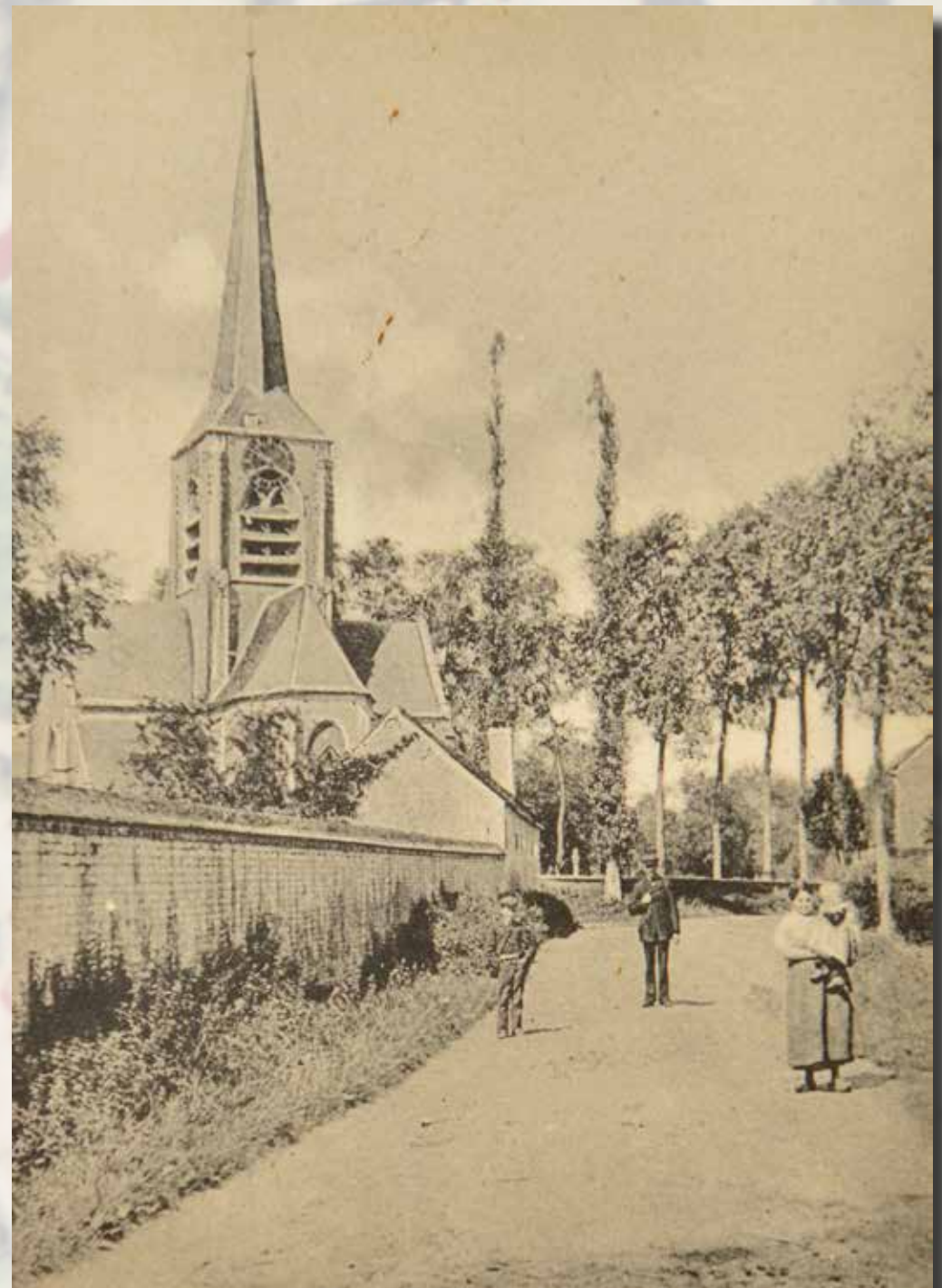

De kerk op oude kaarten

Het huidige uitzicht van de kerk komt reeds voor op een kaart uit 1707 van het Sint-Janshospitaal in Brussel.

De kerk in 1712 op de tiendelegger van het Sint-Janshospitaal.

Het kerkinterieur

In vergelijking met het monumentale voorkomen van het kerkgebouw is het kerkinterieur, voor wat de inhoud betreft, eerder sober. Het schip van de kerk is driebeukig. Tegen de noordelijke zijbeuk is de doopkapel aangebouwd, daartegen-

over bevindt zich de Sint-Niklaaskapel. In de linkervleugel van de dwarsbeuk staat het altaar van Onze-Lieve-Vrouw van de Rozenkrans; het altaar in de rechterbeuk is toegewijd aan Sint-Elooi, tweede patroonheilige van de parochie. Beide zijaltaren

evenals het hoofdaltaar en de barokke lambrisering dateren uit de tweede helft van de 18de eeuw. Boven het altaar prijkt het beeld van Sint-Martinus, patroonheilige van de parochie.

De doopkapel

Omdat de doopkapel ernstige scheuren en barsten vertoonde, werd tijdens de restauratiewerken beslist ze volledig te slopen en herop te bouwen. Het vroegere uitzicht van de kapel werd hierbij zo goed mogelijk gereconstrueerd.

Naast de marmeren doopvont uit 1837 staat in de doopkapel ook de processiedraagstoel van Onze-Lieve-Vrouw. In de nis in de gevel van de doopkapel staat het beeld van Sint-Niklaas, een werk van beeldhouwer Roger Jonckheere.

Kunstvoorwerpen

Een der oudste kunstvoorwerpen is een gepolychromeerd beeld van Sint-Martinus dat achteraan in de zuidelijke zijbeuk staat. Het dateert uit de 17de eeuw.

Achteraan in de noordelijke zijbeuk staat het beeld van Sint-Niklaas. Vóór de restauratie stond dit beeld in een nis in de gevel van de doopkapel.

De 6 meter hoge preekstoel is een werk van Livinus Maes uit 1788. Twee medaillons sieren de kuip van deze preekstoel. Het ene medaillon toont de afbeelding van Onze-Lieve-Vrouw met sluier, op het andere staat Sint-Pieter afgebeeld.

HIER VOOR DIT SUPELTVRE
LEYT BEGRAVEN DEN
EERWERDIGEN H. ENDE M.
ARNOV T. WYTMANS VAN
SHERTOGENBOSSCHE
PASTOER TOT BODOGEM
DIE FONDERT BOVEN. 3
IAER GETYEN ENDE AND
FONDASE DE GEWOONEL
VIER IAER GETYDEN VAN
ROOSE CRANSKE B.V. IN
DESE KERCKE VAN BODOGE
DIE STERFT DEN 3 MEERT
1647 SYNEN AVDERDOM
49 IAER

Arnout Wytmans van 's Hertogenbossche

De figuur van pastoor Arnout Wytmans, op 49-jarige leeftijd overleden in 1647, is niet los te koppelen van de geschiedenis van de Sint-Martinusparochie.

Zijn grafsteen betitelt hem als weldoener van deze parochie. Zijn gedenksteen werd opgehangen aan de hoekpilaar van de vieringtoren tegenover het huidige Onze-Lieve-Vrouwaltaar. Bovenaan dit monument staat een kelk met hostie afgebeeld; onder de herdenkingstekst herkent men het wapenschild van de pastoor met in de bovenhelft een molenijzer en in de onderste helft vier in elkaar verweven initialen T, A, W en S. De A en W staan zonder twijfel voor de initialen van de pastoor, maar de betekenis van de T en de S is onbekend.

Het eigenlijke graf van pastoor Wytmans lag oorspronkelijk in de kruisbeuk, wellicht ongeveer ter hoogte van de gedenksteen gezien het opschrift ernaar verwijst: "hier voor dit supelture leyt begraven" De grafsteen werd later weggehaald en ligt nu achteraan in de kerk.

Middeleeuwse kluis

Het meest unieke aan deze kerk zijn misschien wel de middeleeuwse zogenoemde commen of koffers in de sacristie. Zij zitten verscholen achter een dubbele deur. Het bovenste compartiment diende als opslagplaats voor het liturgisch vaatwerk van de kerk en had slechts één slot.

In het onderste compartiment werd het armengeld bewaard. Dit gedeelte bevatte drie sloten waarvan de sleutels in handen waren van respectievelijk de pastoor, de voorzitter van de kerkfabriek en de voorzitter van de armentafel. Men moest dus met drie zijn om te kluis te kunnen openen.

Het ommuurde kerkhof

De toegang tot het kerkhof bevindt zich in de Sint-Martinusstraat tussen twee zandstenen pijlers met ijzeren hekken. Er zijn nog twee kleinere toegangen tot het kerkhof: een op de hoek van de Kerkberg en de Processiestraat en een op de hoek van de Sint-Martinusstraat en de Processiestraat. Beide geven toegang tot het hoger gelegen kerkhof via een trap.

Op het kerkhof liggen de oud-strijders uit beide wereldoorlogen begraven in een perk met bijhorend monument. Tegen de gevel van de doopkapel staat het monument voor de gesneuvelden uit de Eerste Wereldoorlog.

Hierop staan vermeld:

MEERT Judovicus, Joris, soldaat 11e Linie, geboren te Sint-Martens-Bodegem op 15 mei 1892 en gesneuveld op 6 augustus 1914 te Queue-du-Bois (Liège)

VAN DER VOORDE Augustinus, soldaat 13e Linie, geboren te Sint-Martens-Bodegem op 31 maart 1884 en overleden in krijgsgevangenschap op 31 oktober 1915 te Alten Grabow (Duitsland).

Speciale aandacht verdienen de ijzeren ringen, ingemetseld in de muren van de kerk en ook in de kerkhofmuur. Deze ringen zijn nog een laatste herinnering aan de destijds druk bijgewoonde paardenomweg ter ere van Sint-Elooi. De "beschermd" kerkhofmuur kreeg in 1992 een grondige restauratie.

Bronnen: -G. Romeyns, "De Sint-Martinuskerk te Bodegem" (1983)
-Website van het Agentschap Onroerend Erfgoed:
"Parochiekerk Sint-Martinus met kerkhof"

Presentatie: Walter Semay
Recente foto's: Walter Semay
Oude foto's: Bodeghave archief

© Koninklijke heemkring Bodeghave

